

TASAVVUFIY MEROS VA ZAMONAVIY TA'LIM: "MA'ORIF" ASARI MISOLIDA

Tursunova Nilufar Samiyevna

Annotatsiya

Ushbu maqolada Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning "Ma'orif" asari orqali tasavvufiy meros va zamonaviy ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqotda asardagi nafs tarbiyasi, axloqiy kamolot va ilm-amal uyg'unligi tushunchalari o'rganilib, ularni bugungi kun ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqolada asarning pedagogik, didaktik va ma'naviy ahamiyati yoritilib, zamonaviy ta'lim muassasalarida talabalarda kasbiy-ma'naviy ko'nikmalarni shakllantirishdagi roli baholanadi.

Kalit so'zlar: tasavvufiy meros, Ma'orif, nafs tarbiyasi, axloqiy kamolot, ilm va amal uyg'unligi, zamonaviy ta'lim, pedagogik metodlar.

Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri – shaxsning kasbiy bilimlari bilan birga axloqiy va ma'naviy kamolotini shakllantirishdir. Insonning ichki dunyosi, nafsini tarbiyalash, ijtimoiy va ma'naviy mas'uliyatni anglash, shuningdek, ilm bilan amal uyg'unligini rivojlantirish bugungi kun pedagogik jarayonida muhim vazifa sifatida qaraladi.

Sharq mutafakkirlarining boy tasavvufiy merosi, xususan, Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning "Ma'orif" asari ilmiy va pedagogik tadqiqotlarda katta ahamiyatga ega. Ushbu asar nafs tarbiyasi, axloqiy poklik va kamolot tushunchalarini o'quvchiga amaliy va nazariy tarzda yetkazish orqali shaxsni ma'naviy barkamollikka yetaklashga qaratilgan.

Maqolaning maqsadi – "Ma'orif" asaridagi tasavvufiy g'oyalarni zamonaviy ta'lim jarayoniga moslab o'rganish, ularning pedagogik didaktik xususiyatlarini aniqlash va amaliy qo'llanish imkoniyatlarini o'rganishdir.

Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning "Ma'orif" asari tasavvufiy merosning boy namunasi bo'lib, shaxsning ma'naviy kamoloti va ichki tarbiyasini shakllantirishga qaratilgan. Asarning asosiy g'oyasi – ilm va amal uyg'unligi, nafs tarbiyasi va axloqiy kamolot orqali o'quvchini ruhiy va axloqiy jihatdan yetuk qilishdir.

Nafsni tarbiyalash: Insonning ichki xohishlari va vasvasalarini nazorat qilish, ruhiy intizomni rivojlantirish. Nafsni tarbiyalash shaxsni ichki barqarorlik va ma'naviy poklikka yetaklaydi.

Axloqiy kamolot: Ixlos, sabr, kamtarlik va halollik kabi fazilatlar orqali shaxsning ruhiy va axloqiy jihatdan yetukligi ta'minlanadi. Asarda axloqiy kamolot shaxsning ijtimoiy hayotda ham samimiy va adolatli bo'lishi bilan bog'liq ekani ta'kidlanadi.

Ilm va amal uyg'unligi: Ilm faqat amalda qo'llanganda haqiqiy qiymatga ega bo'ladi. Asar o'quvchiga bilimni nafaqat nazariy jihatdan o'rganish, balki amaliyotda qo'llash orqali kasbiy va ma'naviy yetuklikka erishish zarurligini tushuntiradi.

Shu tarzda, “Ma’orif” asari nafaqat tasavvufiy va axloqiy meros sifatida, balki zamonaviy ta’lim jarayonida shaxsni ma’naviy va axloqiy rivojlantirishda didaktik vosita sifatida ham ahamiyatga ega.

Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning “Ma’orif” asari nafaqat tasavvufiy va axloqiy g’oyalarni yetkazuvchi manba, balki didaktik vosita sifatida ham yuqori pedagogik qiymatga ega. Asarda qo’llanilgan metod va usullar talabani fikrlash, tahlil qilish, o’zini baholash va axloqiy qarorlar qabul qilish ko’nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Hikmatli iboralar va pand-nasihatlari: O’quvchiga axloqiy va ma’naviy qadriyatlarni o’zlashtirishda yo’l-yo’riq ko’rsatadi, shaxsiy tajriba asosida mulohaza yuritishga rag’batlantiradi.

Qur’on va hadis iqtiboslari: Ta’lim mazmunini diniy va ma’naviy jihatdan mustahkamlaydi, talabani ruhiy intizomini shakllantiradi.

Shoir va mutasavviflardan olingan baytlar: Estetik didaktika orqali o’quvchida tafakkur va his-tuyg’ularni uyg’otadi, bilimni amaliy hayot bilan bog’lashga yordam beradi.

Bu metodlar o’quvchida axloqiy tahlil, o’zini anglash, qaror qabul qilish va mulohaza yuritish ko’nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, talaba kasbiy va ijtimoiy yetuklikni rivojlantirish imkoniga ega bo’ladi.

Shunday qilib, “Ma’orif” asari zamonaviy ta’lim jarayonida talabalarning ma’naviy va axloqiy rivojlanishini ta’minlaydigan samarali didaktik vosita sifatida qadri hisoblanadi.

Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning “Ma’orif” asari bugungi kun ta’lim tizimida talabalarning ma’naviy, axloqiy va kasbiy kamolotini shakllantirishda samarali vosita sifatida foydalanilishi mumkin. Asarda ilgari surilgan nafs tarbiyasi, axloqiy fazilatlar va ilm bilan amal uyg’unligi g’oyalari zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg’unlashadi.

Asar o’quvchiga ichki intizom, sabr va ixlos kabi fazilatlarni egallashni o’rgatadi. Bu esa zamonaviy ta’limda talabani shaxsiy mas’uliyatini oshirish, qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish va ijtimoiy muhitga moslashishini ta’minlaydi.

“Ma’orif”da ta’kidlangan ilm-amal uyg’unligi prinsipi zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biri bilan mos keladi. Talaba o’z bilimi va ko’nikmalarini amalda qo’llash orqali kasbiy yetuklik va ijtimoiy samaradorlikni oshiradi.

Asardagi hikmatli iboralar, pand-nasihatlari, Qur’on va hadis iqtiboslari hamda shoir va mutasavviflardan olingan baytlar muloqot, tahlil va mulohaza yuritish ko’nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu yo’l bilan talaba axloqiy qarorlar qabul qilish va ma’naviy yetuklikka erishish imkoniyatiga ega bo’ladi.

Shunday qilib, “Ma’orif” asari zamonaviy ta’lim jarayonida nafaqat bilim manbai, balki talabalarni ma’naviy va axloqiy jihatdan rivojlantirish, shaxsni barkamollikka yetaklashda muhim pedagogik vosita sifatida ahamiyat kasb etadi.

Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning “Ma’orif” asari tasavvufiy meros va zamonaviy ta’limni bog‘lovchi bebaho manba hisoblanadi. Asarda ilgari surilgan nafs tarbiyasi, axloqiy kamolot, ixlos, sabr, halollik va kamtarlik kabi g‘oyalar shaxsni ruhiy, axloqiy va kasbiy jihatdan yetuklashtirishga xizmat qiladi.

Asarning didaktik xususiyatlari orqali talaba fikrlash, tahlil qilish, o‘zini baholash va axloqiy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, ilm bilan amal uyg‘unligi prinsipi talabaning kasbiy va ijtimoiy yetukligini ta’minlashga yordam beradi.

Natijada, “Ma’orif” asari zamonaviy ta’lim jarayonida talabalarning ma’naviy va axloqiy kamolotini shakllantirish, ularni jamiyatda mas’uliyatli va barkamol shaxs sifatida yetuklashtirishda samarali pedagogik vosita sifatida ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziy. Ma’orif. Tahqiq va hoshiyalar bilan: B. Furuzonfar. — Tehron: Tehron Universiteti nashriyoti, 1960.
2. Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziy. Ma’orif / Tarjima: Abdülbaki Gölpınarlı. — Istanbul: Turkiya Ish Bankasi madaniyat nashrlari, 1973.
3. Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziy. Ma’orif / Tarjima: Ali Rıza Karabulut. — Ankara: Mektebe Yayınları, 1995.
4. Sevgi, H. A. Seyyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmizi. Kayseri: Erciyes Universiteti Gevher Nesibe Tibbiy Tarix Instituti, 1995.
5. Sucu Köroğlu, N. “Seyyid Burhoniddin Muhaqqiq Tirmiziyning Ma’arif asarida nafs haqidagi qarashlar”. — Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, 2022, №15, ss. 271-292.
6. Şimşekler, Nuri. Pîr Aşkına – Mevlevî Şeyhi Midhat Bahârî’nin Mektupları. Istanbul: TİMAŞ Yayınları, 2009.
7. Lewis, Franklin D. “Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî”. Çev. Osman Nuri Küçük. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2009/1, c. VIII, №15, ss. 159-176.
8. Satoğlu, Abdullah. Mevlâna’nın Hocası Seyyid Burhaneddin. Ankara: 1968; Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 1999.